

**Akční plán České republiky
pro rozvoj ekologického zemědělství
do roku 2010**

2004

Ministersvo zemědělství České republiky

Obsah

Úvod.....	3
A. Východiska	6
B. Současný stav rozvoje EZ v ČR	7
Stav ekologického zemědělství v ČR v roce 2004.....	7
Legislativa, kontrola a certifikace.....	8
Státní podpora ekologického zemědělství od roku 1990	8
C. Hlavní cíle a priority Akčního plánu	9
Hlavní cíle Akčního plánu ČR.....	9
Priority Akčního plánu ČR.....	9
1. Vztah EZ k životnímu prostředí a pohodě zvířat (welfare)	9
2. Posílení důvěry spotřebitele – propagace.....	10
3. Zpracování a marketing.....	11
4. Schopnost podnikat a ekonomická životaschopnost	12
5. Výzkum – vzdělávání – poradenství	12
6. Nástroje politiky – politická řešení	13
Příloha: SWOT analýza ekologického zemědělství v ČR.....	15
Silné stránky	15
Slabé stránky	15
Příležitosti.....	16
Hrozby (rizika)	16

Úvod

Ekologické zemědělství (EZ) se v České republice rozvíjí od roku 1990. V porovnání s tímto rokem, kdy v ČR hospodařily pouze tři farmy podle zásad ekologického zemědělství, došlo do konce roku 2003 k výraznému nárůstu počtu ekofarek na 810 podniků, které hospodaří na výměře 254 995 ha, což představuje 5,97 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu ČR a převyšuje průměr zemí EU, který je přibližně 4 %.

K největšímu nárůstu ekologicky obhospodařované plochy došlo mezi roky 1997–2003, a to především v návaznosti na obnovení státní podpory ekologického zemědělství v roce 1998, která tak navázala na státní podporu v letech 1990–1993. Tato podpora byla realizována formou přímých dotací na základě nařízení vlády k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství. Pokud bychom porovnali výši poskytnutých prostředků v období let 1998–2003, bylo v roce 1998 vyplaceno na ekologické zemědělství cca 48 mil. Kč (cca 1,6 mil. EUR), v roce 2002 to bylo už více než 210 mil. Kč (cca 7 mil. EUR). Za rok 2003 se vyplatilo ekologickým zemědělcům více než 230 mil. Kč (cca 7,7 mil. EUR).

Finanční podpora je ekologickým zemědělcům v ČR poskytována po celou dobu jejich ekologického hospodaření, není například omezena pouze na období přechodu farmy na ekologické zemědělství, tzv. období konverze. Ministerstvo zemědělství (MZe) připravilo programový dokument „Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)“, který je realizován v souladu s nařízením Rady 1257/1999, o podpoře rozvoje venkova, a který umožňuje ČR po vstupu do EU čerpat finanční prostředky na podporu rozvoje venkova z garanční sekce fondu EAGGF (Evropský zemědělský garanční a orientační fond). Výše kofinancování z fondu EAGGF je možná až do 80 % kalkulovaných plateb. Dotační program pro ekologické zemědělství je jedním z agro-environmentálních opatření a navázal tak na dotační politiku MZe v období před vstupem ČR do EU. Výše plateb je 3 520 Kč/ha orné půdy, 1 100 Kč/ha travního porostu, 12 235 Kč/ha trvalých kultur a 11 050 Kč/ha zeleniny a bylin na orné půdě.

Z výše uvedeného textu je zřejmé, že některé oblasti rozvoje ekologického zemědělství jsou zajištěny na dostatečné úrovni (legislativa, státní podpora), na druhé straně se ale v systému EZ vyskytují oblasti, které zatím nejsou dostatečně rozvinuté a jejichž další vývoj je žádoucí systematicky podporovat.

Není např. dostatečně rozvinut výzkum a vzdělávání zemědělců, dále je žádoucí podpořit domácí trh s produkty ekologického zemědělství, široká spotřebitelská veřejnost nemá dostatek informací o EZ. Proto MZe přistoupilo ke zpracování Akčního plánu MZe pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (dále jen Akční plán), který podpoří další vývoj zejména těch oblastí EZ, které zatím nejsou rozvinuty dostatečně.

Zpracování Akčního plánu reaguje také na aktuální vývoj v této oblasti v EU. V současné době je schválena reforma Společné zemědělské politiky. Reforma zcela mění způsob, jakým EU podporuje zemědělský sektor. Nová Společná zemědělská politika bude směřovat ke spotřebitelům a zároveň poskytne zemědělcům v EU volný prostor k tomu, aby produkovali, co si žádá trh. Do budoucna se naprostá většina dotací bude vyplácet nezávisle na objemu výroby, kvalita produkce bude upřednostněna nad její kvantitou. Poskytování těchto dotací bude vázáno na plnění standardů na ochranu životního prostředí, bezpečnosti potravin a pohody zvířat. V důsledku snížení přímých plateb větším farmám budou mít zemědělci k dispozici více peněz na programy související s životním prostředím, kvalitou produkce a rozvojem venkova. Jednotlivé prvky reformy vstoupí v platnost v letech 2004 a 2005. Je zřejmé, že tato reforma zaměřená na podporu zemědělství šetrného k životnímu prostředí a na produkci kvalitních a bezpečných potravin umožní dynamický rozvoj také ekologickému zemědělství.

Potřeba vypracování Akčního plánu vyplynula také ze závěrů mezinárodní konference ekologického zemědělství „Evropská letní akademie ekologického zemědělství“ v roce 2001 za účasti českého a rakouského ministra zemědělství. Akční plán je připravován také v souladu se závěry Rady ministrů zemědělství EU ze dne 19. června 2001, které uznávají ekologické zemědělství jako cestu směrem k trvale udržitelnému rozvoji a vyzývají ke zpracování Akčního plánu EU k podpoře ekologického zemědělství. Evropská Komise vydala v roce 2002 dokument „Analýza možnosti vzniku evropského akčního plánu rozvoje ekologického zemědělství“, ve kterém vyzvala členské státy ke zpracování národních akčních plánů. S ohledem na tuto skutečnost přistoupilo MZe ČR ke zpracování národního Akčního plánu do roku 2010. Na zpracování tohoto Akčního plánu se při organizačním i odborném zajištění ze strany

MZe, MŽP, VÚZE a ÚZPI podíleli zejména zástupci svazů ekologických zemědělců (PRO-BIO, Libera), kontrolní organizace KEZ o.p.s., zemědělských univerzit, výzkumných ústavů a samotní ekozemědělci, výrobci a obchodníci s biopotravinami.

Akční plán se skládá ze tří hlavních kapitol. **Kapitola A** zmiňuje hlavní východiska pro zpracování Akčního plánu a hlavní argumenty k jeho přijetí. **Kapitola B** popisuje současný stav EZ v ČR, základní statistiku a problematiku legislativy, kontrolu a certifikaci EZ. **Kapitola C** uvádí hlavní cíle

a priority Akčního plánu. Tyto priority jsou rozděleny do 6 okruhů:

1. Vztah EZ k životnímu prostředí a pohodě zvířat (welfare)
 2. Posílení důvěry spotřebitele – propagace
 3. Zpracování a marketing
 4. Schopnost podnikat a ekonomická životaschopnost
 5. Výzkum, vzdělávání, poradenství
 6. Nástroje politiky, politická řešení
- Materiál dále obsahuje SWOT analýzu EZ v ČR.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 17. března 2004 č. 236

k Akčnímu plánu České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010

V l á d a

- I. b e r e n a v ě d o m í Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, obsažený v části III materiálu č. j. 237/04 (dále jen „Akční plán“);
- II. u k l á d á
 1. ministru zemědělství vypracovat ve spolupráci s ministrem životního prostředí konečné znění Akčního plánu,
 2. ministru zemědělství iniciovat vytvoření mezíresortní pracovní skupiny pro realizaci cílů Akčního plánu a koordinovat její činnost.

Provedou:

ministři zemědělství a životního prostředí

1. místopředseda vlády
Mgr. Stanislav Gross, v. r.

Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010

A. Východiska

Ekologické zemědělství (EZ) představuje systém hospodaření, který používá pro životní prostředí šetrné způsoby k potlačování plevelů, škůdců a chorob, zakazuje použití syntetických pesticidů a hnojiv, v chovu hospodářských zvířat klade důraz na pohodu zvířat, dbá na celkovou harmonii agroekosystému a jeho biologickou rozmanitost a upřednostňuje obnovitelné zdroje energie a recyklaci surovin.

Ekologické zemědělství tak odpovídá principům trvale udržitelného rozvoje zemědělství, které již neplní pouze produkční funkci, ale především funkci mimoprodukční. Ekologické zemědělství je vnímáno jako alternativa pro řešení problému vyčerpávání venkova, odlivu pracovníků ze zemědělské prvovýroby a částečně i pro řešení nerovnoměrností regionálního rozvoje. Ekologické zemědělství je velice úzce spjato se strukturální politikou EU v rámci nařízení Rady 1257/1999 (EEC), o podporování rozvoje venkova prostřednictvím Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství (EAGGF). Z dosavadní realizace strukturální politiky v praxi členských zemí EU je zřejmé, že jde o vyhraněný, stále významnější trend, který určí směřování této politiky i v nejbližších letech.

Ekologické zemědělství je již několik desítek let veřejností široce podporovanou celosvětovou strategií vedoucí k udržitelnému rozvoji a ochraně životního prostředí na Zemi. Evropská unie v roce 1991 definovala tento způsob hospodaření a upravila jej nařízením Rady 2092/1991, které podporuje jeho rozvoj v rámci nástrojů evropské strukturální politiky.

I v České republice se za uplynulých 13 let, díky agrární politice a zájmu zemědělců a nevládních organizací, ekologické zemědělství stalo běžnou součástí českého agrárního sektoru. Na začátku roku 2004 se k tomuto způsobu hospodaření hlásilo 810 zemědělských prvovýrobců, kteří obhospodařovali 6 % zemědělského půdního fondu v ČR,

a také téměř 100 výrobců a zpracovatelů potravin a 190 distributorů, kteří biopotraviny a bioprodukty ekologického zemědělství uvádějí na trh. V České republice se podařilo vybudovat národní trh a také menší množství produktů ekologického zemědělství vyvážet. Biopotraviny jsou v nabídce většiny velkých prodejních řetězců a jsou běžnou součástí prodejen zdravé výživy.

V rámci Evropského modelu multifunkčního zemědělství bude ekologické zemědělství i nadále rozvíjeno a podporováno. Proto Rada ministrů zemědělství EU na svém zasedání dne 19. června 2001 za švédského předsednictví přijala následující závěry:

Rada:

(1) UZNÁVÁ ekologické zemědělství jako jednu z cest směřujících k trvale udržitelnému rozvoji.

(2) ZDŮRAZŇUJE důležitost nařízení Rady 2092/1991 z 24. června 1991, o ekologické produkci potravin.

(3) ZDŮRAZŇUJE, že členské státy EU mají v rámci programů rozvoje venkova dle nařízení Rady 1257/1999 ze 17. května 1999 možnost podporovat rozvoj ekologického zemědělství.

(4) UZNÁVÁ důležitost pokračování prací v oblasti označování ekologicky produkováných krmiv a kontroly ekologického zemědělství v oblasti živočišné produkce.

(5) ZDŮRAZŇUJE, že v Evropě narůstá zájem spotřebitelů o biopotraviny.

(6) VYZÝVÁ členské státy, Evropskou komisi a investory, aby spolupracovali na přípravě námětů k dalšímu rozvoji produkce, zpracování a obchodu s produkty ekologického zemědělství v Evropě.

(7) VYZÝVÁ Evropskou komisi, aby analyzovala možnost vzniku Akčního plánu Evropské unie k podpoře ekologického zemědělství a biopotravin a předložila příslušné návrhy.

Na základě výše uvedené výzvy Rady ministrů zpracovala Evropská komise dokument s názvem „Možnosti vzniku evropského akčního plánu rozvoje ekologického zemědělství“. Česká republika vítá toto rozhodnutí a ministr zemědělství inicioval v roce 2001, při příležitosti Letní akademie ekologického zemědělství v Lednici, zpracování Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství. Jedná se o strategický dokument ČR v oblasti rozvoje ekologického zemědělství na období do roku 2010.

Hlavní argumenty k přijetí Akčního plánu EZ v ČR:

- Ekologické zemědělství patří k nejrychleji rostoucím odvětvím zemědělství v ČR.
- Ekologické zemědělství je šetrné k životnímu prostředí, díky svým metodám a důrazu na agro-biodiverzitu, s ohledem na multifunkční roli venkovského prostoru.
- Ekologické zemědělství zvyšuje pohodu zvířat nad rámec platných legislativních předpisů.
- Ekologické zemědělství je řešením pro nadprodukcí potravin s odklonem od kvantity ke kvalitě a ke stabilitě trhu v souladu s reformou Společné zemědělské politiky EU.
- Ekologické zemědělství přispívá k rozšíření nabídky na trhu s potravinami a umožňuje spotřebiteli volbu mezi ekologickými a konvenčními potravinami.
- Ekologické zemědělství podporuje hospodářský a sociální rozvoj v méně příznivých a zaostávajících venkovských oblastech.

- Vyšší pracovní náročnost systémů EZ přispívá k vytváření pracovních míst.
- ČR má dobře fungující kontrolní a certifikační systém, akreditovaný mimo jiné podle nařízení Rady 2092/1991 a standardů IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), který značně posiluje možnosti vývozu bioprodukce a biopotravin z ČR do EU i do zemí mimo EU.

B. Současný stav rozvoje EZ v ČR

Stav ekologického zemědělství v ČR v roce 2004

Ekologičtí zemědělci v České republice dosáhli pouze některých cílů, které si před více než deseti lety vytyčili. Stát je uznává a podporuje. V roce 2004 obhospodařují ekologičtí zemědělci 6 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. Ekologické zemědělství je převážně doménou horských a podhorských podniků na trvalých travních porostech zaměřených zejména na údržbu krajiny. V některých regionech, např. mikroregion Jeseníky, dosahuje podíl ekologického zemědělství až 25 % výměry zemědělské půdy.

Bioprodukce ale není dostatečná, chybí zejména hotové výrobky, zelenina a ovoce. Biopotraviny tvoří pouze cca 0,06 % celkového trhu s potravinami v ČR. Není dostatečně rozvinut a institucionalizován výzkum, chybí specializované poradenství, není zajištěna systematická propagace a osvěta směrem k široké veřejnosti. Je možné říci, že v uplynulých letech byl zaznamenán nemalý pokrok v rozvoji EZ a v mnohém se ČR dostala na úroveň západoevropských zemí (harmonizace legislativy a přijetí zákona o EZ, vytvoření systému kontroly a certifikace, stabilizovaný systém podpor atd.). Mezi kandidátskými zeměmi jsme v oblasti EZ na prvním místě, zejména v rozsahu ploch zařazených do EZ.

Legislativa, kontrola a certifikace

Od 1. 1. 2001 nabyl účinnosti zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství a podmínky pro výrobu biopotravin, upravuje systém osvědčování původu bioproduktů a biopotravin a jejich označování. Stanovuje systém pro výkon kontroly a dozoru nad dodržováním tohoto zákona. V období po vstupu ČR do EU je hlavním účelem zákona doplňovat nařízení Rady 2092/1991, a to zejména v oblasti administrativních postupů. Zákon provádí vyhláška MZe č. 53/2001 Sb., účinná od 13. února 2001 a vyhláška MZe č. 263/2003 Sb., účinná od 15. 9. 2003.

Dohledem nad dodržováním zákona byla MZe pověřena kontrolní organizace Kontrola ekologického zemědělství (KEZ) o.p.s., která zároveň provádí osvědčování bioproduktů a biopotravin. KEZ o.p.s. je akreditována jako kontrolní a certifikační organizace u Českého institutu pro akreditaci. Českou republiku a KEZ o.p.s. uvádí Evropská komise na Seznamu třetích zemí, jejichž systém kontroly a certifikace EZ je kompatibilní s EU. Díky programu kontroly a certifikace dosáhla KEZ o.p.s. celosvětově platné akreditace v rámci Akreditačního programu IFOAM.

Státní podpora ekologického zemědělství od roku 1990

Rychlý rozvoj ekologického zemědělství a růst počtu ekologických farem v posledních letech byl způsoben především obnovením státní finanční podpory. Již koncem roku 1990 byly uvolněny první finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků. Dotace pokračovaly až do roku 1992 a byly hlavním důvodem nárůstu ploch až na cca 15 000 ha. V letech 1993–1997 státní podpora pro ekologické zemědělství nebyla poskytována, byla obnovena v roce 1998 a byla hlavní příčinou dynamického nárůstu počtu ekologicky hospodařících farem. Státní podpora je ekologickým zemědělcům od roku 1998 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

I. Výše finanční dotace pro EZ v roce 2003

Kultura	Výše dotace (Kč/ha)
Trvalé travní porosty	1 000
Orná půda	2 000
Trvalé kultury	3 500
Zelenina na orné půdě	3 500

II. Vyplacené finanční prostředky na EZ v letech 1998 až 2003

Rok	Vyplacené finanční prostředky (Kč)
1998	48 091 000
1999	84 168 000
2000	89 101 971
2001	167 966 104
2002	210 861 131
2003	230 810 809

Základní statistika

V České republice hospodařilo k 1. 1. 2004 celkem 810 ekologických zemědělců – velkých firem i malých soukromníků, kteří celkem obhospodařovali 254 995 ha zemědělské půdy, to je 6 % z celkové výměry zemědělského půdního fondu ČR. Pohled na strukturu půdního fondu ekologického zemědělství ukazuje největší podíl trvalých travních porostů – 90,86 %, orná půda činila 7,70 %, trvalé kultury 0,36 % a ostatní plochy 1,08 % celkové výměry. Ze zaregistrovaných pozemků bylo 59 779 ha půdy v přechodném období. V ČR bylo k výše uvedenému datu ohlášeno celkem 96 výrobců biopotravin a 189 osob ohlášených jako uvádějící biopotravinu a bioprodukty do oběhu (více statistických údajů je

k dispozici na www.kez.cz). V ČR jsou registrovány dva svazy ekologických zemědělců (Libera, PRO-BIO).

Sortiment biopotravin zahrnuje především rostlinné produkty (výrobky ze špaldy, pohanky, pečivo, těstoviny, sušené i čerstvé ovoce, zelenina, čaje a koření, víno), mléčné výrobky (jogurty, sýry, tvarohy, mléko) a masné výrobky (hovězí, vepřové, jehněčí). Biopotravinu jsou prodávány jak v síti supermarketů, tak v maloprodejnách – celkem asi na 300 prodejních místech v celé ČR. Sortiment 50 bioprodejen registrovaných ve svazu ekologických zemědělců PRO-BIO je již nyní tvořen z 10 až 40 % biopotravinami.

C. Hlavní cíle a priority Akčního plánu

Hlavní cíle Akčního plánu ČR

- Posílit postavení ekologického zemědělství v ČR.
- Zvyšovat pozitivní vliv EZ na přírodu a krajinu.
- Zajistit životaschopnost ekologických farem.
- Zvýšit konkurenceschopnost českého zemědělství v EU.
- Zvyšovat důvěru veřejnosti v ekologické zemědělce.
- Propagovat životaschopná venkovská hospodářství.
- Zlepšovat životní podmínky a welfare zvířat chovaných na ekologických farmách.
- Zajistit ochranu produktů EZ před kontaminací geneticky modifikovanými organismy.
- Rozšiřovat hospodářské aktivity s vyšší přidanou hodnotou.
- Přispět prostřednictvím ekologické produkce k ochraně zájmů spotřebitelů.
- Posilovat pozitivní vnímání kvality biopotravin u spotřebitelů.
- Rozšiřovat trh s biopotravinami, s rostoucím trhem zefektivňovat produkci a zpracování produktů EZ.
- Zlepšit odborné poradenství, vzdělávání a výzkum v EZ.
- Dosáhnout v roce 2010 cca 10% podílu zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy.

Přístup na pastvu je jedním ze základních předpokladů welfare

Priority Akčního plánu ČR

1. Vztah EZ k životnímu prostředí a pohodě zvířat (welfare)

Vazba ekologického zemědělství na ochranu životního prostředí je široce chápána jako cesta k udržitelnému rozvoji. Je však skutečností, že některá pozitiva EZ nejsou veřejnosti dostatečně známa a je nutno je trvale vysvětlovat. Pohoda zvířat je jedním ze základních principů EZ, který v posledních letech nabývá na významu a důležitosti. Proto je v rámci Akčního plánu zdůrazněno zlepšování životních podmínek a welfare zvířat především prostřednictvím zlepšování chovatelských technologií a výživy zvířat jako faktorů ovlivňujících např. kvalitu produkce. Výrazný je nárůst zájmu spotřebitelů o kvalitu potravin ve spojení se zachováním a zlepšováním životního prostředí a krajiny. Obdobně jako v evropském agrárním sektoru, kde došlo ke změně priorit s cílem zajistit produkci kvalitních potravin s minimálním rizikem kontaminace nežádoucími látkami, mění se mínění veřejnosti také v ČR.

1.1 Priority státní správy

1.1.1 Shromáždit a prezentovat veřejnosti soubor poznatků (dopadové studie) o vlivu EZ na biodiverzitu, tvorbu a ochranu krajiny, týká se zejména Ministerstva zemědělství (MZe), Ministerstva životního prostředí (MŽP) a Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE).

1.1.2 Zajistit osvětu na téma role EZ v ochraně životního prostředí a v ochraně zvířat.

1.1.3 Zpracovat metodiku kontroly zdravotní nezávadnosti krmiv v EZ ve spolupráci se Státní veterinární správou (SVS) a Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským (ÚKZÚZ). Při přípravě metodiky bude využita již existující metodika ÚKZÚZ pro monitoring výskytu cizorodých látek v krmivech.

1.1.4 Podpořit další vývoj chovatelských technologií na ekologických farmách včetně podpory etologického výzkumu.

1.2 Priority kontrolních organizací

1.2.1 Zdokonalit Standardy KEZ v kapitole vztahu EZ k životnímu prostředí (program IFOAM).

1.2.2 Vypracovat návrhy na zpřísnění sledování zdravotní nezávadnosti krmiv (KEZ o.p.s. ve spolupráci s SVS a ÚKZÚZ) a začlenit je do kontrolní činnosti KEZ o.p.s.

1.2.3 Zpracovat materiál týkající se požadavků v chovu zvířat po vstupu do EU ve vazbě na příslušná nařízení.

1.3 Priority nevládních organizací

1.3.1 Připravit pro zemědělce podrobný rozbor požadavku tzv. Nitrátové směrnice EU a porovnání jejího dopadu na ekologické zemědělství.

1.3.2 Zpracovat „Kodex ekologického zemědělství, výroby a prodeje biopotravin“ zahrnující otázky ochrany zvířat, životního prostředí, vzhledu ekofarmy i morální aspekty podnikání v ekologickém zemědělství.

1.3.3 Shromáždit dopadové studie na téma pozitivního vlivu ekologického zemědělství na životní prostředí.

1.3.4 Začleňovat trvale otázky pohody zvířat do systému vzdělávání zemědělců i do práce s veřejností.

1.3.5 Navrhnout systémové řešení certifikovaných porážkových míst v EZ pro hospodářská zvířata, a to zejména z hlediska norem EU a počtu porážkových míst v souvislosti s transportem zvířat a způsobem porážky.

2. Posílení důvěry spotřebitele – propagace

Posílení důvěry spotřebitele a zajištění trvalé informovanosti o otázkách EZ a ekologické kvality potravin považujeme za prvořadý úkol. V této souvislosti je důležité vysvětlovat spotřebiteli základní rozdíly mezi EZ a konvenčním zemědělstvím a mezi biopotravinami a konvenčními potravinami. Zároveň je nutná prevence situací, v kterých je důvěra ztracena. Do aktivit spojených s budováním důvěry musí být postupně zapojeni zejména zástupci resortu zdravotnictví, národní statistiky i školství. Velký prostor po vstupu do EU vytvoří program ochrany spotřebitele a kvality potravin. Pro posílení důvěry spotřebitele v ekologické zemědělství je také důležité zajistit absenci geneticky modifikovaných organismů v EZ, v opačném případě bude důvěra spotřebitelů ztracena. Spotřebitelé ve většině případů odmítají geneticky modifikované potraviny konzumovat a požadují jejich značení. Lze předpokládat, že z tohoto důvodu budou mít na trhu komparativní výhodu právě biopotraviny, které spotřebitelé vyhledávají také proto, že neobsahují geneticky modifikované organismy.

Spotřebitelská veřejnost stále více kupuje produkty ekologického zemědělství také proto, že neobsahují geneticky modifikované organismy.

2.1 Priority státní správy

2.1.1 Začlenit podporu v oblasti propagace a zvýšení informovanosti zemědělské i nezemědělské veřejnosti do návrhu programů strukturální politiky s cílem zvýšit důvěru spotřebitelů v EZ a ekologickou kvalitu produktů EZ.

2.1.2 Zajistit navržení a realizaci strategie ochrany EZ před kontaminací geneticky modifikovanými organismy.

2.1.3 Propagovat EZ ve strategických dokumentech státní správy, zajistit informovanost státní správy o EZ.

2.1.4 Garantovat kontrolní systém EZ – trvalý úkol.

2.1.5 Realizovat komunikační kampaň k Akčnímu plánu a na propagaci ekologického zemědělství, biopotravin a ochranné známky „BIO – produkt ekologického zemědělství“ (uznané mimo jiné také v rámci vládního programu „Česká kvalita“).

2.1.6 Využít webových stránek k pravidelnému poskytování informací.

2.2 Priority kontrolních organizací

2.2.1 Zvýšit informovanost spotřebitelů o výsledcích kontrol.

2.2.2 Zintenzivnit propagaci a osvětu v oblasti značení biopotravin.

2.3 Priority nevládních organizací

2.3.1 Připravit a navrhnout implementaci etického kodexu EZ a zajistit jeho propagaci u spotřebitelské veřejnosti.

2.3.2 Podnítit zájem o sdružování zemědělců a zpracovatelů (např. výrobní a odbytová družstva, společné zpracovny, společné prodejny).

2.3.3 Zajišťovat propagaci a osvětu EZ.

2.3.4 Zpracovat návrh na řešení možných krizových situací v EZ (výskyt nepovolených látek v produktech EZ, výskyt BSE na ekofarmě apod.).

2.3.5 Zavést nadstandardní směrnice Svazu ekologických zemědělců, v rámci těchto směrnic zavést např. podmínku uzavřeného systému ekofarmy.

2.3.6 Motivovat spotřebitele k nakupování ekologických produktů.

3. Zpracování a marketing

Otázka zpracování a marketingu produktů EZ je hodnocena jako jedno z nejslabších míst, které je klíčové pro další rozvoj EZ v ČR. Státní správa bude v otázce podpory marketingu biopotravin využívat marketingový odbor zaměřený na propagaci českých potravin. V rámci aktivit nevládních organizací se navrhuje založit tzv. „BIO Fond“, společný fond pro marketing biopotravin, který by fungoval např. jako sdružení členů na základě dobrovolnosti, kdy by např. 1 % z tržeb bylo určeno na reklamu. Dále je nezbytné zajistit podporu sdružování producentů a zpracovatelů, podporovat regionální zpracovatele, působit na prodejce. Také je žádoucí podporovat investice do zpracování biopotravin, provádět průzkumy trhu a marketingové studie a zařadit proble-

Kolekce biopotravin roku 2003

matiku zpracování a marketingu do Kodexu ekologického zemědělství, výroby a prodeje biopotravin.

3.1 Priority státní správy

3.1.1 Začlenit podporu sdružování výrobců a zpracovatelů v EZ do návrhu HRDP.

3.1.2 Začlenit EZ do úkolů marketingového odboru zaměřeného na propagaci českých potravin, vypracovat strategii podpory a propagace produktů EZ.

3.1.3 V rámci opatření (OP zemědělství) pro regionální rozvoj a výrobu a zpracování místních specialit zajistit pro projekty EZ prioritu při stanovování hodnotících a výběrových kritérií.

3.1.4 Zajistit pravidelný sběr dat o trhu EZ.

3.2 Priority kontrolních organizací

3.2.1 Zpřísnění kontroly zpracování živočišné produkce.

3.3 Priority nevládních organizací

3.3.1 Zpracovat podrobný plán koordinace a podpory sdružování producentů a zpracovatelů k zajištění vysokého kreditu důvěry těchto sdružení.

3.3.2 Podporovat sdružování a informování bioprodávčů.

3.3.3 Zahájit komunikaci a spolupráci se zástupci obchodních řetězců.

3.3.4 Realizovat vznik BIO Fondu na podporu marketingu bioproduktů a biopotravin v EZ.

3.3.5 Zdokonalit (zjednodušit) distribuční systém produktů EZ, který povede ke snížení cenových nákladů pro spotřebitele (např. posílit přímý prodej bioproduktů z farmy spotřebiteli).

4. Schopnost podnikat a ekonomická životaschopnost

V ekologickém zemědělství ČR je nejvíce rozvinutá produkce obilovin, bylinných čajů a koření, mléka a mléčných výrobků a hovězího masa. Producentů zeleniny, ovoce, olejnin, vepřového a drůbežího masa je velmi málo; rovněž celková plocha orné půdy je nedostatečná. Zpracovatelský sektor zatím nedostatečně zareagoval na současný rozvoj EZ, množství a sortiment produktů EZ, jen velmi málo podniků se dosud zaměřilo na jejich zpracování. Zemědělské podniky ani zpracovatelé nemají zkušenost s přípravou dobrých podnikatelských záměrů, SWOT analýzou; v této oblasti chybí i poradenství. Pro zvýšení ekonomické životaschopnosti farem je důležité využít také regionální dimenzi ekologického zemědělství, např. výroba regionálních specialit nebo agroturistika.

Know-how představuje základní podmínku pro podnikání v ekologickém zemědělství

4.1 Priority státní správy

4.1.1 Při přípravě návrhů programů podpory EZ a zpracování biopotravin v rámci strukturální politiky posílit podporu zpracování bioproduktů (zejména ovoce, zeleniny a masa), chovů hospodářských zvířat, diverzifikace činností (agroturistika) a výroby regionálních specialit.

4.1.2 Využít ekonomicky úspěšné ekologické farmy v systému vzdělávání a poradenství pro ostatní zemědělce.

4.1.3 Sledovat finanční ukazatele v EZ a efektivitu využívání dotací.

4.1.4 Podporovat poradenství zaměřené na ekonomiku podniku.

4.2 Priority nevládních organizací

4.2.1 Vybrat a podpořit vhodné poradce pro zpracování podnikatelských záměrů v EZ, při výběru využít akreditovaných poradců vedených v registru MZe.

4.2.2 Vytipovat ekonomicky úspěšné ekologické farmy jako ukázkou dobře zpracovaného podnikatelského záměru v oblasti zemědělské prvovýroby.

4.2.3 Popsat a prezentovat úspěšné evropské modely předávání zkušeností mezi zemědělci, výrobci a obchodníky.

4.2.4 Zpracovat metodiku mechanismů řešení krizových situací v podniku i v odbytovém sdružení.

4.2.5 Rozšířit rozmanitost produkce EZ.

4.2.6 Zajistit prostředky pro farmáře na financování exkurzí na modelových ekologických farmách.

4.2.7 Podpořit poradenství zaměřené na pomoc zemědělcům s požadavky administrativního a kontrolního systému EZ.

5. Výzkum – vzdělávání – poradenství

Vzdělávání a poradenství v ekologickém zemědělství není dostatečně řešeno. Pro zlepšení této situace je nezbytné rozšířit nabídku vzdělávacích a poradenských aktivit, zajistit jejich dobrou profesionální úroveň a zvýšit zájem o účast v nich. Aktuální informace z oblasti EZ zpřístupňovat více způsoby tak, aby byly všeobecně dosažitelné. Lépe koordinovat aktivity jednotlivých útvarů MZe s výzkumnými pracovišti a nevládními organizacemi. Také se navrhuje využít v oblasti vzdělávání a poradenství technické a odborné zázemí středních zemědělských škol a univerzit při pořádání odborných seminářů, při vydávání učebních textů apod.

Návštěva ekofarmy je nezbytnou součástí vzdělávání

5.1 Priority státní správy

5.1.1 Systematicky podporovat oblast výzkumu, vzdělávání a poradenství v EZ, pravidelně zařazovat tematiku EZ jako jednu z priorit resortních a národních programů výzkumu, např. v rámci témat Národní agentury pro zemědělský výzkum (NAZV).

5.1.2 Podpořit poradenství a vzdělávání v EZ formou krátko i dlouhodobých programů a využít k tomu i prostředky ze strukturálních fondů (podpora v rámci OP zemědělství a HRDP).

5.1.3 Zajistit pro ekologické zemědělce i nové zájemce o ekologické hospodaření pravidelné vzdělávací semináře.

5.1.4 Zkoordinovat současné aktivity v oblasti výzkumu a vzdělávání v EZ a podílet se na přípravě a realizaci priorit výzkumu, např. iniciováním založení výzkumného centra EZ.

5.1.5 V souladu s usnesením vlády č. 1048/2000, o Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR, bude MZe spolupracovat s dalšími resorty (zejména MŠMT, MZ, MŽP a MMR) v oblasti vzdělávání o EZ.

5.2 Priority kontrolních organizací

5.2.1 Podílet se na výzkumu v ČR, zejména poskytnutím statistických dat z kontrolní činnosti pro potřeby výzkumu od roku 2004.

5.3 Priority nevládních organizací

5.3.1 Provádět analýzu potřeb EZ v oblasti vzdělávání a poradenství. Zajistit systematické vzdělávání zemědělců v EZ; při vzdělávání preferovat aktivity zaměřené na praktický výcvik.

5.3.2 Stanovit priority výzkumu v EZ.

5.3.3 Hledat disponibilní zdroje na rozvoj výzkumu a poradenství v rámci mezinárodních projektů.

5.3.4 Zajistit vydávání odborného časopisu pro EZ a pro prezentaci výsledků výzkumu, zvážit možnost využití již existujících periodik.

5.3.5 Využít webové stránky k pravidelnému poskytování informací.

5.3.6 Pokračovat ve sdružování a spolupráci zemědělců za účelem objednávky poradenství v EZ.

5.3.7 V oblasti vzdělávání navázat na již vydané texty k EZ a zajistit jejich aktualizaci.

6. Nástroje politiky – politická řešení

Akční plán pro ekologické zemědělství je významným nástrojem státní politiky v oblasti rozvoje EZ. Obdobné akční plány přijaly a nebo v nejbližší době přijmou všechny členské země EU; Evropská komise rovněž připravila celoevropský akční plán rozvoje

EZ. Jedná se o novou důležitou strategii, která má přímou vazbu na návrh reformy Společné zemědělské politiky EU. Přijetí Akčního plánu pro rozvoj ekologického zemědělství zakládá možnost obhajoby požadavků ČR na vyšší podpory ze společných zdrojů EU v oblasti II. pilíře společné zemědělské politiky a strukturální politiky. Umožní také plně využít principu tzv. „modulace“ a vytvářet podmínky pro rozvoj konkurenceschopného zemědělství ČR v celoevropských podmínkách. Platby na plochu, které známe z dosavadní zemědělské politiky, jsou modifikovány a doplněny o další nástroje státní agrární politiky ve smyslu nových směrů Společné zemědělské politiky EU.

Např. bylo navrženo využívat biopotraviny státní správou; zde je nutné jednání zaměstnanců státní správy zabývajících se problematikou EZ se zástupci prodejen a jídelen o zařazení biopotravin do jejich sortimentu.

Ministr ŽP Libor Ambrozek a 1. náměstek ministra zemědělství Dušan Vaněk na mezinárodní konferenci „Letní akademie EZ“

6.1 Priority státní správy

6.1.1 Předložit Akční plán k připomínkám a k širší diskusi především resortu životního prostředí, zdravotnictví, školství, průmyslu a obchodu a místního rozvoje a žádat jejich aktivní spolupráci na řešení navržených úkolů ve vládě ČR.

6.1.2 Předložit vládou ČR projednaný Akční plán na vědomí Stálému výboru Evropské komise pro ekologické zemědělství.

6.1.3 MŽP bude iniciovat začlenění EZ do systému státních podpor (např. v rámci Státního fondu životního prostředí) s cílem sladit poskytované podpory EZ ze strany MZe a MŽP.

6.1.4 Sledovat a vyhodnocovat statistické údaje v EZ.

6.1.5 Využívat biopotraviny v rámci aktivit státní správy (např. v jídelnách, kantýnách, jako občerstvení při jednání atd.).

6.2 Priority kontrolních organizací

6.2.1 Konzultovat Akční plán s partnerskými zahraničními organizacemi a s IFOAM.

6.3 Priority nevládních organizací

6.3.1 Spolupracovat při přípravě a aktualizaci Akčního plánu s ostatními evropskými nevládními organizacemi. Sledovat a požadovat, aby byly nevládní organizace součástí procesu přípravy a jed-

nání o Evropském akčním plánu pro rozvoj EZ a také jednání o budoucí podobě Společné zemědělské politiky EU.

6.3.2 Zastupovat a prosazovat zájmy ekozemědělců a neziskových nevládních organizací a informovat státní správu o prioritách, opatřeních a potřebách.

6.3.3 Předložit Akční plán k široké diskusi a k připomínkám všem rozhodujícím nevládním organizacím i mimo resort zemědělství a žádat jejich zapojení do realizace.

Příloha

SWOT analýza ekologického zemědělství v ČR

Silné stránky

Silné stránky reprezentují „vnitřní“ faktory sektoru ekologického zemědělství, na nichž je možné stavět při podpoře rozvoje EZ.

- Mnozí zástupci organizací, které se problematikou EZ systematicky zabývají, jsou angažovaní a jsou natolik zodpovědní, že na nich lze stavět realizaci vytvořených strategií (s velkým potenciálem pro zlepšení).
- Technické zázemí těchto zástupců je vyhovující.
- Ekologické zemědělství má fungující systém kontroly (KEZ o.p.s.) akreditovaný na národní i mezinárodní úrovni, který zahrnuje také mechanismy zpětné vazby (řešení sporných případů atd.).
- V ČR je stabilní skupina zpracovatelů suchých produktů (stále je zde potenciál pro rozšíření kapacit a počtu zpracovatelů).
- Existují pravidla pro dodržování principů pohody zvířat.
- Jsou zavedeny podpory ekologického zemědělství jako platby na plochu.
- Je ustanoven právní rámec ekologického zemědělství (zákon o ekologickém zemědělství), jehož znění (i navazujících předpisů) je nezbytné průběžně aktualizovat.

Slabé stránky

Slabé stránky reprezentují „vnitřní“ faktory sektoru ekologického zemědělství, z nichž je nezbytné vytvořit silné stránky pro podporu rozvoje EZ.

- Nedostatečný stupeň koordinace a společného postupu při prosazování většiny klíčových faktorů v rozvoji EZ v okruhu hlavních aktérů (nízká komunikace, nízký stupeň organizovanosti, nevládní aktéři nejsou v mnoha případech dostatečným partnerem pro MZe, tým na MZe zabývající se problematikou EZ je malý atd.). Spolupráce důležitých aktérů nedosáhla úrovně, která by jim umožňovala spojit své zkušenosti (a získat nové) jako předpoklad účinné pomoci, rady a asistence zemědělcům, zpracovatelům a prodejcům stejně jako nacházet finanční zdroje (sponzory, projekty výzkumu a vývoje atd.) a financovat podpůrné aktivity pro lepší fungování EZ.

- V postojích producentů, zpracovatelů, členů odbytových organizací, prodejců a ostatních aktérů je značný prostor pro zlepšování postojů a názorů, odpovídajících principům ekologického zemědělství (spolehlivost, přesvědčení, příklad ostatním atd.), které usnadní tvorbu odbytových vazeb, družstev atd.
- Propagace a reklama: logo „BIO – produkt ekologického zemědělství“ není veřejnosti dostatečně známé. Šíření odpovídajícího životního stylu, obaly, vzhled a úroveň samotných obchodů a produktů ne vždy napomáhají propagaci. Veřejnosti nejsou dostatečně známy výhody EZ; je nedostatečná osvěta dokonce i uvnitř EZ; nedostatečná je i spolupráce s resortem zdravotnictví; není dostatečně chápáno pojetí kvality v EZ atd.
- Výzkum, vzdělávání a poradenství jsou v ČR v současné době ve svých počátcích, a proto je nedostatečná znalost situace a především příčin některých jevů. Např. je nedostatečná znalost rozsahu/potenciálu trhu jednotlivých komodit, není dostatek odborných lektorů, není vytvořena síť vzorových/výzkumných farem, je nedostatečný systém vzdělávání zemědělců a kontrolorů, je nezbytné zdokonalit metodiky pro pěstování rostlin a chov zvířat, neexistují metodiky např. v oblasti výživy a krmení zvířat v EZ a v oblasti alternativní léčby zvířat, nejsou odzkoušené vhodné odrůdy a plemena, jejich regionální vhodnost atd. Výše uvedené faktory jsou také příčinou nedostatečného působení na mládež jako budoucího spotřebitele.
- Zpracování a odbyt čeká značný rozvoj a v případě některých komodit (maso, mléko atd.) jsou teprve na začátku svého vývoje. Produkce je roztržštěná a tento fakt není vyvážen odbytovými organizacemi (nízký stupeň organizace trhu), nové zpracovatelské organizace nejsou stabilní, nejsou dostupné výsledky průzkumu trhu a není dostatečně zpracován a zvládnut marketing. Vývoj nových výrobků se vyskytuje jen zřídka, stejně jako alternativních způsobů prodeje (např. „ze dvora“). Pro zpracování některých produktů přímo na farmě existují objektivní překážky (podmínky pro porážení a bourání zvířat na farmě atd.).
- Vztah k životnímu prostředí není dostatečně vyvíjen v komunikaci se spotřebiteli a dostateč-

ně posilován při školení zemědělců. Ekologické zemědělství má možnost zvýšit svůj kladný vliv na životní prostředí a živou přírodu.

- Důvěra spotřebitele v ekologické produkty a celý systém EZ není cíleně budována, a proto může být lehce otřesena v případě ojedinělých selhání systému. Je velký prostor pro zvyšování jakosti surovin v EZ, cílenější zveřejňování výsledků kontroly a pro zpřísnění postihů při úmyslném porušení pravidel (zde je nezbytná lepší spolupráce při monitoringu hygienické jakosti produktů EZ).
- Ekonomická životaschopnost a schopnost zemědělců podnikat jsou pro EZ, jako rostoucí odvětví zemědělství, klíčové. Řada farem nedostatečně zvládá přípravu podnikatelských záměrů, farmáři nejsou schopni zajistit financování projektů a účinně se tak ucházet o podpory ze strukturálních fondů i ze státního rozpočtu. Zjednodušeně řešeno, o řadě farmářů nelze říci, že jsou příkladnými podnikateli.
- Podpora politických nástrojů byla ve střednědobé minulosti nestabilní a není dosud cíleně zaměřena na některá slabá místa rozvoje EZ.
- Zásady zajišťování pohody zvířat nejsou v některých případech dodržovány v míře, jakou bychom očekávali v systému EZ, což negativně ovlivňuje veřejné mínění a je nepříznivé pro celkovou image EZ.
- Spolupráci s mnohými důležitými organizacemi a státní správou na celostátní i regionální úrovni je nezbytné zlepšit (krajské úřady a místní správa, výzkumné ústavy, univerzity).

Příležitosti

Příležitosti reprezentují „vnější“ faktory sektoru ekologického zemědělství, jichž je potřebné využít pro podporu rozvoje EZ.

- Aplikace zahraničních zkušeností.
- Obhajoba Akčního plánu před Evropskou komisí.
- Důvěra spotřebitele a rostoucí vnímání hodnot ekologických produktů spotřebiteli v ČR a zemích EU (vývoj spotřebního koše).
- Spolupráce s médii.
- Regionální speciality (místní/regionální tradiční znalosti nebo inovace, tvorba nových produktů, krajové odrůdy rostlin a místní plemena hospodářských zvířat).
- Stabilita politiky (ČR i EU).
- Podpora veřejnosti.
- Nové možnosti v získání finančních podpor EZ.
- Využití konvenčních struktur, zejména již vybudovaného trhu a obchodní sítě.
- Vstup do EU – otevření trhu, využití nových podpůrných programů.
- Zavedení BIO komodit, vybudování BIO obchodů.

Hrozby (rizika)

Hrozby reprezentují „vnější“ faktory, které ohrožují rozvoj sektoru ekologického zemědělství a jimž je potřebné čelit.

- Bioskandály.
- Nízká dostupnost úvěrů na běžném finančním trhu.
- Nedořešené vlastnické vztahy k půdě.
- Nízká koupěschopnost obyvatelstva.
- WTO (odstranění podpor, změny politiky atd.).
- Nízká stabilita ekonomického prostředí, nestabilita trhu.
- Klamavé označení produktů EZ.
- Případné zavádění GMO v Evropě i ve světě.
- Přetrvávající resortismus.
- Negativní přírodní a klimatické jevy.
- Stále nízké ekologické vědomí populace.

